

"Aki önmaga körüli útra készül"†

A fiatal magyar lírában egyre inkább felerősödnek az epikus kompozíció kereteivel kísérletező törekvések. Ilyen kötettel próbálkozott Zirkuli Péter /A kép ketrecéből/, Tóth László /Istentelen színjáték/, Géczy János /Léghajó és nehezéke/. A legújabb vállalkozás erre Kőrössi P. József regényvázlat című kötete.

Tóth László versszerkesztésének epikus jellegét a hagyományos regényelemek /központi alak, élethelyzetek, társadalmi környezet, konfliktusok, cselekmény, idő, tér, stb./ jelenlétével igyekszik igazolni. Ha e kritériumokat megpróbáljuk fellelni Kőrössi kötetében, félelmas helyzetbe kerülünk. A kötet szerkesztési koncepciója a lehetséges regénynek csak a mostani vázlatához ad karakterisztikus, biztos pontokat. Mintha nem lenne lehetőség az így elért műfaji állapot továbbalakítására. A harminc éves értelmiségi "hős", felesége, leendő szeretője: "panni", a szomszéd "kerekese", GA-né esete, "nagyvárad" és "budapest", az erdélyi költőbarátok és városaik, /stb./ - a külvilág ezen alkotóelemeinek csak nagyon laza az egymást feltételező kapcsolódási felülete. Rendezőelvet a belső, lírai történés ad, a kötet szerkezetében végülis ez válik elsődlegesen meghatározóvá. Verseit csak a tartalomjegyzékben látta el címmel, az ily módon összeolvasható szövegek mégsem mutatnak a regénnyé szerveződés irányába. Mindenesetre a hagyományos lírai megszólalások mellé nehezen illeszthető. A többségben lévő szabadversek mellett található a kötetben néhány szonett, rímes, felező nyolcasú vers, sőt, még fellazított villoni balladaforma is.

Kőrössi P. József 1982-ben települt át Erdélyből. A nyelv, a kimondhatóság, a közölhetőség problematikája - akár egzisztenciális, akár politikai értelemben - jóval fokozottabban jelenik meg határainkon túl élő, főképpen erdélyi költőinknél. Hiszen a nyelv birtoklása magában hordja az önkifejezés és identitástudat, az önvédelem és opposíció egységét. A kötet

---

† Kőrössi P. József: regényvázlat. Kozmosz, Bp. 1984.

1984-ben jelent meg Magyarországon, de a versek nagy része /bár az arány csak a kötet ismeretében megállapíthatatlan/ már Erdélyben íródhatott. Az oktatási magyarság helyzetét csak felosztásosan ismerő olvasónak is fel kell figyelnie a kötet kezdő versének következő két sorára:

" És a napokban tévedésből leltőt
vesével is szolgálhatok "

A szintén erdélyi Bogyed Péter sorai kísértetiesen hasonlítanak:

" mert lehet, hogy elfelejtem az anyanyelvemet
vagy talán leltnek
s az eszméletemet is elveszítem."

/Aztán megtanuljuk a brumogást/

Harmadik idézetünk Szűcs Gézáttól való:

" KIVEL TÁRGYAL OTT APÁD SZÉPFRONCSOLT BOKÁVAL? "

/Es apád merre?

A szabadság anyjára útutazik
Kolozsváron/

Készletünknek a határainkon túl élő magyarságról adott információi az ilyen sorok tükrében - természetesen megfelelő műfaji átfordítással - sajnos nem tekinthetők teljesnek.

Köröcsi P. kötetének tartalomjegyzékében hét ciklus különül el, s ezek közül a negyedik: az "én" körülírása mintegy szimmetriapontként fogható föl. Vállalkozása egyértelmű: "ne játszadozunk / a téma adott" - írja, kíméletlen, tisztító szándékú szellemi őrzésére indul a költői én környezetében. Nyelvének valóságselemei rendkívül széles skáláról választottak. A legegyszerűbb, leghétköznapiabb tárgyi apparátus versbe emelése végül is a valóság teljes megfeleltetésének szándékát mutatja. Mindez olyan asszociációs rendszerben történik, ahol a gombostű, a csiriz, / stb./ a más számára létfontosságút,

magam számára a köztes állapot feleslegességét jelzi. Ilyen kontraszt jön létre a kübli és a himnusz egy szintre vonásakor is /regényvázlat/. Kőrössi P. utal arra, hogy a politikai, topográfiai meghatározás majdhogynem lehetetlen a legfeljebb hiányérzetének feltüntetésével valósítható meg /Úzópeletai/.

A hagyományos, a "tisztá" érzelmekből fakadó, de szándékában elüzletiesedett, s így önmagát kompromittáló lírai magatartás megkonstruálásának kudarca, a költői én ebből fakadó helyzetvesztése, helyzetének látszólagossága ördögi körre formálja Kőrössi P. lírai alkternatíváit /szombat vagyok/. Higgyük most el, hogy a költő valamiképpen mindig létezésének lehető legadekvátabb megfogalmazására törekszik. Kőrössi P.-nek nincsenek illúziói - még az avantgarde-dal szemben sem /naplórészlet 1982/ - s tehetsége és felelősségérzete révén még a devalválódott nyelvvel is képes vészjelzéseket adni /rógépemről, az "í" az "i"/. Hiszen az /i/gazság kimondásának lehetetlensége éppen az adekvát megszólalást korlátozza. Természetesen logikai úton eljuthatunk odáig, hogy Kőrössi P. költészetét éppen ezért tekintjük adekvátnak. Így azonban mintha a költőre kívülről hajtánánk rá a nyitott ablakot, s ezzel bezárnánk e képtelen szituációba. Kőrössi P. lírája a kudarc költészete, de ez legkevésbé az ő kudarca. Ahhoz, hogy ezt a lehető legátfogóbban tudatosítsa, a valóság egészét átfigó optikára, a valóság jelrendszerének teljes felhasználására volt szükség. Ezért a sok felsorolás, a különböző viszonyulások maradéktalan bemutatása /regényvázlat, a regényvázlat közepe, apropó - valami elkerülhetetlen/.

A totalitás ellen a totalitással védekeznek, s így nem csak a leleplezés, de a lelepleződés is elkerülhetetlenné válik. Nevezzük ezt perverzitásnak, ha úgy tetszik. Leonidasz megtette a magáét. Az olvasó elbűvölten nézhet fel a romokból, hogy hosszú-hosszú hallgatás után hozzákezdjen az építkezéshez.